

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ 3) ศึกษาปัญหาและแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นวิธีวิทยาการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 6 กลุ่ม รวมถึงหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนและกลุ่มผู้นำชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ตามประเภทข้อมูล และ ทำการประมวลผลข้อมูลและนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้

สรุปผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า

อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

จากการผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าในอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดำเนินการระดับดี สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทอผ้ามากที่สุด รองลงมาคือการบริหารจัดการกลุ่ม และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนของสมาชิกกลุ่มระดับ “ดี” คือ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนการดำเนินงาน และร่วมแก้ไขปัญหาด้วย โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนและร่วมกันแก้ไขปัญหา

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดำเนินการระดับปานกลาง สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทอผ้ามากที่สุด โดยการร่วมแสดงความคิดเห็น และวางแผนการดำเนินงาน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดำเนินการระดับต้องปรับปรุง สมาชิกเริ่มฝึกทอผ้า

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่ามีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

2.1 ประชาชน

เป็นบุคคลที่มีผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 6 กลุ่ม ซึ่งมีคุณสมบัติของผู้ในกลุ่ม ดังนี้

1. เป็นผู้มีความถนัดด้านการเขียนการอ่าน
2. มีประสบการณ์สูงในการทอผ้ามายาวนาน
3. มีทักษะ/ความชำนาญสูง ทุกขั้นตอนของการทอผ้า
4. เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เช่น มีความสนใจที่จะจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มทอผ้า, ศูนย์จำหน่ายผ้าทอในอำเภอและ จัดตั้งหมู่บ้านทอผ้าเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว
5. ไม่มีภาระการเลี้ยงดูบุตรที่อายุน้อยและไม่สามารถดูแลตนเองได้
6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
7. เป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของคนในชุมชนและอำเภอ
8. มีตำแหน่งทางการปกครอง เช่น เป็น สมาชิกสภาจังหวัด (สจ.), ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, และ กรรมการหมู่บ้าน
9. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้ดี
10. มีความสมัครใจในการดำรงตำแหน่งผู้นำกลุ่ม

2.2 บทบาทที่สมาชิกได้รับมอบหมาย

สมาชิกกลุ่มมีบทบาท หน้าที่ทำกิจกรรมทอผ้าตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของกลุ่ม รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่กลุ่มจัดขึ้นจึงถือว่าเป็นหน้าที่ที่สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องปฏิบัติ ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มจะมีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม ดูแลความเรียบร้อยของกิจกรรมกลุ่ม มี

ความเสียหายในการทำงานมากกว่าสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ และมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

2.3 รายได้และผลตอบแทน

รายได้และผลตอบแทน หรือ การรับผลประโยชน์ ที่สมาชิกกลุ่มได้รับหากได้รับเป็นจำนวนมากตามที่สมาชิกกลุ่มพอใจ และได้รับรายได้อย่างสม่ำเสมอ จะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกร่วมทำกิจกรรมที่กลุ่มอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.4 ความรู้และประสบการณ์ของสมาชิก

ความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มเป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มต้องการมีส่วนร่วมในการความรู้ เพราะสมาชิกกลุ่มต้องการแสวงหาและเพิ่มเติมความรู้ที่ตนเองขาดหายไปจึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้มากกว่ากิจกรรมอื่นๆ

2.5 ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกต่อการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างดีนั้นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจที่จะเข้ามามีบทบาท รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม

2.6 ช่วงเวลาที่ใช้ในการทำการเกษตร

สมาชิกกลุ่มต้องช่วยครอบครัวทำการเกษตรในช่วงการเพาะปลูก ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ดำเนินการในช่วงนี้น้อยลง

2.7 การส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ

หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน สหกรณ์การเกษตร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเพราะให้การส่งเสริมและสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างๆของสมาชิกกลุ่ม เช่น การอบรมให้ความรู้ การพาไปศึกษาดูงาน ในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น การทอผ้า แนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม และการพัฒนาคุณภาพสินค้า ตลอดจนสนับสนุนการให้ทุนในการดำเนินงาน การให้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การทอผ้า

2.8 ความกระตือรือร้นและความใฝ่รู้ของสมาชิก

การเข้าร่วมโครงการใดโครงการหนึ่ง ทำให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เรื่องการทอผ้าเพิ่มมากขึ้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการร่วมรับความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันก็มากขึ้นด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าที่ตนเองผลิต

3. ปัญหาและแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

3.1 ปัญหาในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก

- 1) สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงการเพาะปลูก (พฤษภาคม ถึง สิงหาคม) และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในภาคการเกษตร (พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม)
- 2) ผู้นำกลุ่มไม่มีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่มีรถยนต์พาสมาชิกไปเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ไกลๆ ไม่มีการให้ค่าตอบแทนหรือค่าขึ้นชมเมื่อสมาชิกให้ความร่วมมือปฏิบัติงาน
- 3) สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผล
- 4) ผู้นำกลุ่มไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่ฝึกฝนให้สมาชิกกล้าพูด แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ให้โอกาสสมาชิกได้ไปการรับความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ

3.2 แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ทอผ้า

- 1) จัดการประชุมให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก เช่น ใช้การประชุม เพื่อวางแผนการทำงาน รับฟังการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก ร่วมกันค้นหาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหา
- 2) การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นในการวางแผน การดำเนินงาน และ การประเมินผล
- 3) การหมุนเวียนให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้เท่าเทียมกัน
- 4) ให้สมาชิกที่เก่งแล้วช่วยสอนและติดตามเพื่อนสมาชิก
- 5) สร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิก เช่น สะดวกสบายในการเข้าร่วมกิจกรรม การได้รับรางวัล หรือค่าตอบแทน สำหรับการมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ
- 6) การเลือกเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น หลีกเลี่ยงการจัดประชุมหรือทำกิจกรรมของกลุ่มในช่วงเวลาที่สมาชิกไม่ว่าง โดยการจัดการประชุมในตอนเย็นหลังจากสมาชิกเลิกงานในไร่นา
- 7) การตั้งกติกาหรือบทลงโทษ เช่น ขาดการประชุมโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า หรือ ไม่มีเหตุผลอันสมควร ปรับ ครั้งละ 100 บาท

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าในอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 6 กลุ่ม ซึ่งจำแนกตามการประเมินตามศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มดำเนินการระดับดี กลุ่มดำเนินการระดับปานกลาง และกลุ่มดำเนินการระดับต้องปรับปรุง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดำเนินการระดับดีและปานกลาง สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมหลัก ทั้ง 5 กิจกรรม เรียงลำดับการมีส่วนร่วมจากมากไปหาน้อย คือ การทอผ้า การบริหารจัดการกลุ่ม การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การรับความรู้ และการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนของสมาชิกกลุ่มระดับ “ดี” คือ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน การดำเนินงาน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมกำหนดทิศทางของกลุ่ม และร่วมประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยได้เรียบเรียงจากผู้รู้ที่ได้ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ คิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงานพัฒนา และแก้ปัญหา ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง อย่างแข็งขันของประชาชน ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดำเนินการระดับต้องปรับปรุง พบว่า สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการ เริ่มฝึกหัดการทอผ้า การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่มาจากการตัดสินใจของผู้นำ กลุ่ม ซึ่งสมาชิกเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามการตัดสินใจของผู้นำกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ ระดับความเข้ม ของการมีส่วนร่วมของ บัญชร (2539) ได้กล่าวว่า ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo-participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น ระดับที่ 3 ระดับการมี ส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ความเห็นของบุคคลที่เข้าร่วม ได้รับการรับฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วม นั้นเอง

จากการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าในอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 6 กลุ่ม พบว่าลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมของ

สมาชิกไม่แตกต่างกัน โดย กลุ่มเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีความสามารถในการทอผ้า เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มแล้วได้มี การรับสมัครสมาชิกกลุ่ม มีการร่วมกัน คัดเลือกประธาน คณะกรรมการกลุ่ม มีการกำหนดกฎระเบียบ กติกากลุ่มร่วมกัน มีการระดมหุ้นของสมาชิก และมีการกำหนดการประชุมกลุ่มเพื่อใช้เป็นเวทีให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนการติดตามการดำเนินงานของกลุ่ม ร่วมหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งเหมือนกับ พินานา (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมต่างๆ ไว้ 5 ประการ คือ มีส่วนร่วมโดยการเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นผู้เข้าประชุมกลุ่ม เป็นผู้สนับสนุนเงินให้แก่กลุ่ม เป็นกรรมการบริหารกลุ่ม และเป็นประธาน หรือผู้นำกลุ่ม

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลโดยการใช้กรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนภูมิที่ 5 เปรียบเทียบกรอบแนวคิดในการวิจัยกรอบเดิมและกรอบแนวคิดในการวิจัยใหม่ที่เป็นผลจากการวิจัย

ผู้นำกลุ่ม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 6 กลุ่ม ซึ่งมีคุณลักษณะของผู้นำกลุ่มดังนี้

1. เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่สตรีที่มีความสามารถในการทอผ้าจะได้รับเลือกให้เป็นผู้นำกลุ่ม เนื่องมาจากการทอผ้าเป็นอาชีพของผู้หญิงที่สืบทอดต่อกันมาจึงมีความเชี่ยวชาญในทักษะอาชีพ และสมาชิกกลุ่มทอผ้าโดยมากก็เป็นผู้หญิง จึงมีลักษณะความคิด และความเข้าใจที่ตรงกัน
2. เป็นผู้มีความสามารถด้านการเขียนการอ่าน ผู้นำที่มีความรู้สามารถอ่านออกเขียนได้ หรือมีการศึกษาระดับสูงกว่าสมาชิก จะเป็นที่ยอมรับของสมาชิก เพราะในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจะต้องได้เขียน อ่านเอกสารต่างๆอยู่เป็นประจำและต้องนำมาถ่ายทอดแก่สมาชิกได้อย่างถูกต้อง
3. ประสบการณ์ในการทอผ้ายาวนาน ประธานกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการทอผ้ามา ยาวนานนั้นบ่งบอกถึงการสั่งสมความรู้และการมีประสบการณ์สูงในการทอผ้า สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่สมาชิกได้
4. ทักษะ/ความชำนาญ เกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าทุกขั้นตอน ผู้นำที่มีทักษะ ความชำนาญในทอผ้าเป็นทุกขั้นตอนจะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกและสามารถต่อยอดความรู้ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้
5. เป็นผู้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่มองการณ์ไกล จะนำพากลุ่มและสมาชิกกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว
6. ไม่มีภาระการเลี้ยงดูบุตรที่อายุน้อยไม่สามารถดูแลตนเองได้ ประธานสามารถเสียดสเวลาให้กับการทำงานเพื่อกลุ่มโดยไม่มีเงื่อนไขและอุปสรรค
7. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นการสร้างมิตรให้กับตนเองและกับสมาชิกกลุ่ม ทำให้สามารถติดต่อและประสานงานกับผู้อื่นได้ดี
8. เป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของคนในชุมชน ผู้นำที่มีคนนับถือและยอมรับในชุมชน ทำให้สมาชิกเกิดความศรัทธา เชื่อฟังผู้นำ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆของกลุ่มได้ง่าย
9. มีตำแหน่งทางการปกครอง ผู้นำที่มีตำแหน่งทางการปกครอง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัด (สจ.), ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น ยังมีตำแหน่งทางการปกครองยิ่งสูงทำให้สมาชิก เกิดความเกรงใจ และให้เกียรติผู้นำมากขึ้นตาม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของกลุ่มก็เกิดขึ้นได้ง่ายเช่นกัน

10. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้ดี ผู้นำที่มีความสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ได้ดี จะนำพาให้หน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มและกระตุ้นให้สมาชิกมาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมากขึ้น

11. มีความสนใจในการดำรงตำแหน่งผู้นำกลุ่ม ความเต็มใจของผู้นำในการรับตำแหน่งจะเป็นแรงขับให้ผู้นำพยายาม กระตือรือร้นที่จะพัฒนาทีมและรักษาทีมไว้ให้ยาวนานและยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าในอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 6 กลุ่มนั้น เกิดจากการยอมรับ ความศรัทธาหรือความชื่นชอบในคุณลักษณะของผู้นำ ซึ่งได้ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ เหมือนกับ วุฒิชัย (2523) ซึ่งได้อธิบาย การมีส่วนร่วมมาจากสาเหตุต่างๆ ได้แก่

1. ความศรัทธา ที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้มีความเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากความศรัทธา
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จำเป็นต้องมาเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดจากความศรัทธา
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความศรัทธา

เมื่อเปรียบเทียบผู้นำกลุ่มทอผ้าที่ดำเนินการในระดับดีกับผู้นำกลุ่มทอผ้าที่ดำเนินการในระดับปานกลาง และกลุ่มต้องปรับปรุง นั้น มีความแตกต่างกัน คือ ผู้นำกลุ่มทอผ้าที่ดำเนินการในระดับดี จะมีความรู้ได้รับการศึกษาที่สูงกว่า มีประสบการณ์ ความชำนาญ ทักษะในการทอผ้าที่มากกว่า เป็นผู้วิวิสัยทัศน์ที่มองการณ์ไกล อีกทั้งยังมีตำแหน่งทางการปกครองที่สูงกว่า เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน เป็นที่ยอมรับของผู้นำในชุมชน รู้จักและคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ กว้างขวาง ติดต่อประสานงานได้อย่างคล่องแคล่ว และสม่ำเสมอ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมาก เต็มใจปฏิบัติหน้าที่ผู้นำกลุ่มด้วยความศรัทธาใจ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้สมาชิกกลุ่มอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยความศรัทธา ความเชื่อถือ และความเกรงใจที่มีต่อผู้นำ

บทบาทที่สมาชิกได้รับมอบหมาย

สมาชิกที่มีบทบาทที่ได้รับมอบหมายตามความสามารถของตนเองนั้น พบว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก กล่าวคือ สมาชิกที่มีบทบาทเป็นคณะกรรมการกลุ่มจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มทุกกิจกรรม มีความกล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ร่วมกัน

กำหนดทิศทางของกลุ่ม ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ มากกว่าสมาชิกที่ไม่มีบทบาทเป็นคณะกรรมการกลุ่ม ที่จะส่วนใหญ่จะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่จะร่วมตัดสินใจสนับสนุนหรือคัดค้านความคิดเห็นที่สมาชิกคนอื่นเสนอมา และพร้อมจะปฏิบัติงานตามการให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของกลุ่ม แต่จะมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยในกิจกรรมกลุ่มบางกิจกรรม เช่น การวางแผนการดำเนินงาน และการประเมินผล

รายได้และผลตอบแทน

รายได้และผลตอบแทน หรือการรับผลประโยชน์ ที่สมาชิกกลุ่มได้รับหากได้รับเป็นจำนวนมากตามที่สมาชิกกลุ่มพอใจ และได้รับรายได้อย่างสม่ำเสมอ จะเป็นแรงจูงใจให้สมาชิกร่วมทำกิจกรรมที่กลุ่มอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งเหมือนกับอำนาจ (2526) ที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า การที่คนเรามีความปรารถนาที่จะร่วมมือกันทำงานต่างๆด้วยความเต็มใจนั้น เนื่องจากอิทธิพลที่เป็นปัจจัยสำคัญ 5 ประการ คือ ความต้องการที่จะเข้าร่วมทำตามกลุ่ม ความต้องการที่จะเป็นผู้มีความสำคัญ ความต้องการที่จะได้รับผลประโยชน์ ความต้องการที่จะทดลองกระทำ และความต้องการที่จะแก้ตัวหรือต้องการที่จะทดแทนความผิดพลาดที่เคยทำมาในอดีต สอดคล้องกับ อนุภาพ (2528) ได้เสนอเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ สภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่ประชาชนในการกำหนดกิจกรรมพัฒนาและยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของความเต็มใจและเห็นแก่ผลประโยชน์ในการเข้าร่วมที่มีใช้การบังคับ ในการวิจัยครั้งนี้สมาชิกรวมกลุ่มกันดำเนินธุรกิจทอผ้าก็เพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว โดยการใช้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำผ้าของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การเข้าร่วมกลุ่มจึงมิได้เป็นการบังคับแต่เป็นเพราะความต้องการได้ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มซึ่งก็คือการได้รับรายได้หรือผลตอบแทน หากสมาชิกที่ต้องการรายได้มากขึ้นก็จะเพิ่มความถี่ของการร่วมกิจกรรมทอผ้าที่กลุ่มมากขึ้น

ความรู้และประสบการณ์ด้านการทอผ้า

เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มต้องการมีส่วนร่วม ในสมาชิกกลุ่มที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการทอผ้าไม่น้อยจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรับความรู้นี้มากกว่า กิจกรรมอื่นๆ ส่วนสมาชิกที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการทอผ้ามากและยาวนาน จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ในการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการทอผ้า หรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คอยช่วยเหลือและติดตามสมาชิกที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าไม่น้อยให้มาเข้าร่วมกิจกรรม ตามที่ ปารีชาติ และคณะ (2542) ได้สรุป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่ามีปัจจัยส่วนใหญ่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การที่ประชาชนได้มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. การได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
3. การได้รับการอบรม การศึกษาดูงานและการได้รับข้อมูลข่าวสาร
4. การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

จะเห็นว่า ในปัจจัยที่ ปาริชาติ และคณะ กล่าวถึงในข้อ 4 การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน นั้นมีความสอดคล้องกับ หัวข้อ *ความรู้และประสบการณ์ด้านการทอผ้า* ที่ค้นพบในปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่ม

ความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การที่สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละขั้นตอนเป็นอย่างดีนั้นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจที่จะเข้ามามีบทบาท รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม และสามารถนำความรู้ที่มีมาพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนของตนเองได้ด้วย เหมือนกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยของปาริชาติ และคณะ (2542) ว่า การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน เป็นอีกประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ช่วงเวลาที่ใช้ในการทำการเกษตร สมาชิกกลุ่มต้องช่วยครอบครัวทำการเกษตรในช่วงการเพาะปลูก ระหว่างเดือน พฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ซึ่ง Cohoen & Uphoff (อ้างใน ชาคริต , 2535) ได้กล่าวถึงปัจจัยเสริมหรือลดแรงลงต่อการจูงใจเข้ามีส่วนร่วมมาจาก ข้อหนึ่งว่า ขอบข่ายช่วงเวลา การใช้เวลาเข้าร่วมในโครงการหรือกิจกรรมหนึ่งๆ จะใช้เวลาากน้อยต่างกัน ความถี่ห่างจำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอและฤดูกาลที่เหมาะสมช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง จากการวิจัยครั้งนี้ สมาชิกส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มในช่วงฤดูกาลทำการเกษตร ซึ่งมี 2 ช่วง คือ ฤดูกาลเพาะปลูก และฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งในช่วงนี้สมาชิกกลุ่มจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มน้อยลงจากเดิม

การส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ

มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม สนับสนุนการให้ทุน การให้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การทอผ้า ตลอดจนการอบรมให้ความรู้ การพาไปศึกษาดูงาน ในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น การทอผ้า แนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม และการพัฒนาคุณภาพสินค้า เหมือนกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยของปาริชาติ และคณะ (2542) ว่าปัจจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การที่ประชาชนได้มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) การได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน 3) การได้รับการอบรม การศึกษาดูงานและการได้รับข้อมูลข่าวสาร และ4) การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

ความกระตือรือร้นและความใฝ่รู้ของสมาชิก การได้เข้าร่วมโครงการใดโครงการหนึ่ง หรือการได้รับรางวัลหรือคำชมเชยจากบุคคลอื่น ทำให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เรื่องการทอผ้าเพิ่มมากขึ้น และอยากจะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันก็มากขึ้นด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพสินค้าที่ตนเองผลิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกำหนดทิศทางกลุ่มในกิจกรรมกลุ่มมากขึ้น

3. ปัญหาและแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ที่สำคัญมีดังนี้

- 1) สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงการเพาะปลูก (พฤษภาคม ถึง สิงหาคม)และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในภาคการเกษตร(พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม)
- 2) ผู้นำกลุ่มไม่มีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่มีรถยนต์พาสมาชิกไปเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ไกลๆ ไม่มีการให้ค่าตอบแทนหรือค่าขึ้นชมเมื่อสมาชิกให้ความร่วมมือปฏิบัติงาน
- 3) สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผล
- 4) ผู้นำกลุ่มไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่ฝึกฝนให้สมาชิกกล้าพูดแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ให้โอกาสสมาชิกได้ไปการรับความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ

แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า

จากปัญหาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก สมาชิกได้หาวิธีแก้ไขปัญหาและได้วางเป็นแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ดังนี้

1) จัดการประชุมให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก เช่น ใช้การประชุม เพื่อวางแผนการทำงาน รับฟังการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก ร่วมกันค้นหาปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ปัญหา

2) การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นในการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

3) การหมุนเวียนให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้เท่าเทียมกัน

4) ให้สมาชิกที่เก่งแล้วช่วยสอนและติดตามเพื่อนสมาชิก

จากแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ข้อ 1) ถึงข้อ 4) เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก

5) สร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิก เช่น สะดวกสบายในการเข้าร่วมกิจกรรม การได้รับรางวัล หรือค่าตอบแทน สำหรับการมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ

6) การเลือกเวลาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น หลีกเลี่ยงการจัดประชุมหรือทำกิจกรรมของกลุ่มในช่วงเวลาที่สมาชิกไม่ว่าง โดยการจัดการประชุมในตอนเย็นหลังจากสมาชิกเลิกงานในไร่นา

7) การตั้งกติกาหรือบทลงโทษสำหรับสมาชิกที่ขาดการเข้าร่วมกิจกรรม

แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ในการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ นเรศ (2541) ที่ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ด้าน คือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1) การจัดการเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ

2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

3) การจัดทัศนศึกษาดูงาน การเชิญผู้มีประสบการณ์มาให้ข้อคิดเห็น และแลกเปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์

4) การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

5) การลงมือปฏิบัติจริง

6) การถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาผู้นำและเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้หรือความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้ผู้นำสามารถริเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ โดยการ

1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำ ทั้งภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างและชัดเจนขึ้น

2) สนับสนุนให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและการจัดองค์กรร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. ควรจัดการประชุมเพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก โดยเลือกเวลาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับกิจกรรมที่ต้องการการมีส่วนร่วมของสมาชิก เช่น หลีกเลียงการจัดประชุมหรือทำกิจกรรมของกลุ่มในช่วงเวลาที่สมาชิกไม่ว่าง และควรจัดอย่างสม่ำเสมอ

2. เพื่อให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ควรเปิดโอกาส หรือสร้างโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และควรหมุนเวียนให้สมาชิกมีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

3. ควรประสานงานกับหน่วยงานที่ส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้มาสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิก เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

4. ควรให้สมาชิกที่เก่งแล้วช่วยสอนและติดตามเพื่อนสมาชิกที่ยังทอผ้าไม่เก่งและขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ยังมีประเด็นหลายประเด็นที่ต้องการผู้เข้ามาศึกษาต่อ ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ควรทำวิจัยเรื่องแนวทางสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งจากกลุ่มระดับดี ระดับปานกลาง และระดับที่ต้องปรับปรุง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้น
2. ควรทำวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved